

Nr 97.

Av herr **Englund** och herr **Andersson, Nils**, om ökat anslag till fortsatt iordningställande av f. d. livregementets dragoners kasernetablissemment till etnografiskt museum m. m.

Frågan om fortsatt iordningställande av f. d. livregementets dragoners kasernetablissemment till etnografiskt museum har även i år underställts riksdagen, i det att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till ändamålet anvisa ett reservationsanslag av 10 000 kronor för budgetåret 1937/38. I bilagan till statsverkspropositionen, åttonde huvudtiteln, erinras om att arbetena med iordningställande av nya lokaler för naturhistoriska riksmuseets etnografiska avdelning pågått sedan budgetåret 1930/31, att sedan vissa förberedande arbeten utförts 1932 års riksdag beviljade ett belopp av 96 140 kronor att användas till ändamålet samt att hittills härav anvisats sammanlagt 74 000 kronor. Såsom även framgår av bilagan till statsverkspropositionen hade vetenskapsakademien anhållit, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att av det 1932 beviljade beloppet för budgetåret 1937/38 anvisa återstoden. 22 140 kronor. Departementschefen har dock ansett sig böra förorda att anslaget liksom för innevarande budgetår begränsas till 10 000 kronor.

När Kungl. Maj:t i 1932 års statsverksproposition begärde beviljande av ett belopp av 96 140 kronor för ändamålet, därav såsom extra reservationsanslag för budgetåret 1932/33 15 000 kronor, uttalade departementschefen sin förhoppning, »att det till ett kommande år skall visa sig möjligt att gå fram i snabbare takt med här ifrågavarande inredningsarbeten». Av denna snabbare takt vart emellertid intet. Skulle riksdagen i år liksom tidigare följa Kungl. Maj:ts förslag och skulle Kungl. Maj:t även framdeles vidhålla de senare årens takt, så bleve följd, att av nu omhandlade belopp ett sista anslag på 2 140 kronor bleve beviljat av 1939 års riksdag för budgetåret 1939/40, d. v. s. att för färdigställandet av den första av de trenne kasernbyggnader, som 1930 avsågos för det etnografiska museet och som enligt föreliggande plan i det slutliga utbyggnadsstadiet dessutom skola sammanfogas genom mellanbyggnader, åtgått en tid av icke mindre än tio år sedan det första beslutets fattande, oaktat de av ett krisläge motiverade hänsyn, som 1932 föranledde Kungl. Maj:t att för året begära blott 15 000 kronor, under senare år icke förelegat och alltså icke bort förhindra den »snabbare takt», som förutsattes när frågan behandlades 1932. Skulle även framdeles en liknande takt iakttagas, så komme av de återstående tvenne flyglarna den ena att kunna öppnas för allmänheten omkring 1950 och den andra omkring 1960, för att icke tala om den ovissa framtid, då genom den planerade sammanbyggnaden av de tre kasernbyggnaderna statens etnografiska

museum äntligen skulle erhålla en sammanhängande, enligt nutida krav visserligen tillfredsställande och någorlunda tillräcklig, men då kanske snart både otillräcklig och omodern byggnad för sina skådesamlingar.

Det är visserligen icke obekant, att för den hittills långsamma takten med museets färdigställande anförts flera motiv, som icke kunna beräknas gälla för hela den här antydda långa framtiden. Såsom en anledning till uppskov har anförts angelägenheten av att först fullborda de oundgängliga nya lokaler för statens historiska museum, vilka numera befinna sig under uppförande. Det har vidare vid något tillfälle gjorts gällande, att man icke med alltför stora anslag till etnografiska museets lokaler borde äventyra väntade legitima anslagskrav för liknande humanistiska syften från andra delar av riket. Och så har, såsom ovan antytts, det påfrestande ekonomiska läget tidigare föranlett återhållsamhet. Det är å andra sidan icke obekant, att det förefinnes en teori, enligt vilken staten i krisutjämnande syfte just till svåra år bör koncentrera sådana byggnadsföretag, vilka icke äro överhängande. Och då tydligen etnografiska museets byggnadsfråga av ansvariga instanser ej räknas till de uppgifter, som staten oundgängligen måste lösa inom en nära framtid, kan det vara fara värt, att medan sparsamhetsviljan råder i onda tider den motsatta kristeorien får råda i goda, och att sålunda oaktat statens historiska museum inom kort kan beräknas inrycka i nya lokaler, oaktat ute i landet den ena museala institutionen efter den andra med hjälp av lotterimedel får sina säkerligen också överhängande lokalfrågor lösta. statens etnografiska museum måste fortsätta sin verksamhet under det kvävande grepp, som egentligen rådde långt innan staten år 1930 berövade museet huvuddelen av dess trånga, otidsenliga lokaler för att utnyttja tomtmarken för andra nödvändiga statliga ändamål, och som kommer att råda ända intill dess museets skådesamlingar erhålla tillräckliga utrymmen och ända till dess museet förfogar över moderna, lättillgängliga magasin för det stora föremålsbestånd, som aldrig kan beräknas få plats i för allmänheten avsedda monter men som det är museets uppgift att hålla tillgängliga för svenska och utländska forskare.

Den omständigheten, att årets statsverksproposition, som i övrigt präglas av de rådande goda konjunkturerna, icke ens vill tillmötesgå vetenskapsakademiens begäran om att hela det återstående beviljade beloppet på icke mer än 22 140 kronor under nästa budgetår ställes till förfogande samt att överhuvudtaget inga åtgärder föreslås eller ens omnämnas såsom planerade för museets fortsatta utbyggnad, nödgar oss att i korthet antyda några drag ur detta ärendes tidigare handläggning.

År 1930 föreslog Kungl. Maj:t i särskild proposition riksdagen att reservera en del av förutvarande livregementets dragoners kasernområde jämte därå befintliga byggnader för etnografiska museet samt att för budgetåret 1930/31 anvisa ett extra reservationsanslag å 100 000 kronor dels för vissa mindre ombyggnadsarbeten, dels för samlingarnas överflyttning, och denna

framställning bifölls av riksdagen, som samtidigt avslög ett i anledning av en motion av herr Rydén i en reservation till statsutskottets utlåtande framställt liknande förslag, enligt vilket reservationsanslaget dock skulle höjas till 200 000 kronor. Vid ärendets föredragning inför Kronprinsen-Regenten erinrade departementschefen om att etnografiska museets byggnadsfråga redan då varit aktuell en lång följd av år. Museet har gamla anor, i det att dess äldsta del troligen hemförts från Nya Sverige, och under 1700-talet riktades samlingarna genom betydande förvärv från olika världsdelar, bl. a. av Linnés lärjunge Anders Sparrman, vilken deltog i Cooks epokgörande andra resa. Under 1800- och framför allt 1900-talet har tillväxten skett mera planmässigt främst genom forskningsresor av svenska vetenskapsmän, såsom E. A. Nordenskiöld, Hjalmar Stolpe, Carl Brovallius, C. V. Hartman, Erland Nordenskiöld, Eric von Rosen, m. fl. Museets samlingar torde till såväl omfattning som kvalitet få anses vara fullt jämförliga med våra övriga större museers. I slutet på 1870-talet erhöll museet sina lokaler vid Vallingatan, varförutom även andra mindre utrymmen upplåtits på olika håll, däribland i statens fastighet nr 10 vid Västra Trädgårdsgatan. I den ursprungliga byggnadsplanen för naturhistoriska riksmuseets byggnadskomplex vid Frescati ingick även en byggnad för dess etnografiska avdelning. Denna flygel kom emellertid aldrig till utförande, emedan den dåvarande intendenten för avdelningen motsatte sig dess förläggning till en så avlägsen plats.

I sin fortsatta redogörelse för behandlingen av etnografiska samlingarnas nybyggnadsfråga, alltsedan vetenskapsakademien 1903 uttalat att den ansåge den föreslagna platsen vid Frescati synnerligen lämplig, kom departementschefen till slut till de undersökningar, som föranletts därav att statsverket behövde utnyttja tomten vid Vallingatan för andra ändamål och som i första hand lett till ett av byggnadsstyrelsen 1928 framställt förslag om magasinering av de etnografiska samlingarna i den ena stallflygeln vid positionsartilleriregementets forna kasernetablisement, vilket emellertid av samlingarnas intendent, professor G. Lindblom avvisats, såsom ur museal synpunkt förkastligt även som provisorium. Professor Lindblom hade i stället pekat på de forna dragonkasernerna, och i samråd med honom uppgjorde byggnadsstyrelsen ett förslag för disponerandet av de befintliga byggnaderna, enligt vilket museet efter bl. a. iordningställande av tvenne kasernbyggnader skulle disponera över 2 600 kvadratmeter utställningslokaler, 2 025 kvadratmeter magasinlokaler och 275 kvadratmeter arbetslokaler eller sammanlagt 4 900 kvadratmeter, medan professor Lindblom uppgivit det omedelbara behovet till 7 075 kvadratmeter, varvid han även beräknat utrymme för doktor Sven Hedins 1930 väntade, betydande nya samlingar, vilka sedermera ytterligare tillvuxit. De sammanlagda kostnaderna för genomförande av detta ombyggnadsförslag beräknades till 480 000 kronor, vartill skulle komma 15 000 kronor för flyttning och beräknade 146 000

kronor för uppställningsanordningar. Framdeles skulle emellertid enligt intendentens beräkningar krävas utöver ovan angivna 7 075 kvadratmeter ytterligare 4 200 kvadratmeter. För tillgodoseende härav tänkte sig byggnadsstyrelsen ytterligare två byggnadsstadier. Efter den andra utbyggnaden, som beräknades kosta 890 000 kronor skulle museet tillhopa disponera 7 375 kvadratmeter, d. v. s. drygt det aktuella behovet, och efter en tredje utbyggnad, som kunde beräknas kosta 800 000 kronor, sammanlagt omkring 10 000 kvadratmeter, d. v. s. fortfarande ett mindre utrymme än det av intendenten såsom för framtiden nödvändigt angivna. Kungl. Maj:t begärde emellertid i januari 1930 även av byggnadsstyrelsen förslag till en provisorisk lösning, vilket föranledde byggnadsstyrelsen att utarbeta förslag till ett provisorium, d. v. s. anordningar för magasinering i dragonkasernerna för en sammanlagd kostnad av 100 000 kronor. Detta förslag föranledde ett motförslag från intendentens och vetenskapsakademiens sida, varvid akademien bl. a. yttrade, att ett första oundgängligt villkor för att akademien skulle kunna biträda det framlagda förslaget vore att överflyttningen till dragonkasernområdet gjordes ej provisoriskt utan i alla hänseenden permanent. »Den etnografiska avdelningen har alltsedan sin tillkomst levat under ett provisorium, vilket blivit alltmer olidligt i den mån som dyrbara samlingar hopats utan att lokalerna på ett motsvarande sätt ökats.»

Departementschefen framhöll själv, att frånsett nordiska museets byggnad, vilken uppfördes med lotterimedel, någon ny humanistisk museibygnad i Stockholm icke kommit till stånd sedan 1864, då nationalmuseibygnaden blev färdig. Statsrådet anförde de andra aktuella byggnadsfrågor, som enligt hans mening borde förhindra att etnografiska museets oundgängliga flyttning då finge föranleda en definitiv nybyggnad. Han fann emellertid icke heller alternativet tilltalande, att under en längre väntetid endast provisoriskt ordna etnografiska museets lokalfråga, varvid en ej ringa del av samlingarna skulle komma att magasineras. Han ansåg därför den lyckligaste lösningen vara att genom begränsade, successivt anvisade anslagsmedel till erforderliga byggnadsarbeten bereda åt museet behövliga utställnings- och magasinlokaler. Den successiva utvecklingen skulle härigenom ta längre tid, men det syntes statsrådet angeläget, att ej genom ett forcerat museibyggnande och därmed följande belastning å åttonde huvudtiteln, äventyra den snara lösningen av historiska museets byggnadsfråga. Statsrådet uttalade därför sin anslutning till byggnadsstyrelsens förslag om provisorisk magasinering, och statsutskottet anslöt sig, såsom ovan nämnts härtill. Trots den starka oppositionen mot denna lösning, som framfördes dels inom riksdagen, dels samtidigt från sakkunniga kretsar utanför riksdagen i uttalanden, som finnas samlade i den år 1931 av Eric von Rosen utgivna skriften »Museet i packlårar», följde även riksdagen utskottets flertal.

I statsverkspropositionen till 1931 års riksdag begärde så Kungl. Maj:t att till fortsatt iordningställande av kasernetablissemnet få anvisat ett extra

reservationsanslag på 230 000 kronor i enlighet med en av museets intendent framlagd plan, avseende framför allt grundliga ändringsarbeten i en kasern, som därmed definitivt skulle iordningställas för utställningsändamål, och riksdagen beslutade i enlighet härmed. Enligt den av intendenten utarbetade och av vetenskapsakademien understödda planen skulle emellertid även fortsättningsvis under de därpå närmast följande budgetåren utgå anslag som av intendenten beräknats till för 1932/33 237 500 kronor, 1933/34 175 000 kronor samt 1934/35 250 000 kronor, förutom ett särskilt beräknat anslag för oförutsedda utgifter på 77 000 kronor, varav dock 25 000 kronor torde kunna beräknas ha ingått i det begärda och beviljade anslaget för budgetåret 1931/32. Denna plan blev emellertid icke fullföljd. I stället beviljades, såsom ovan nämnts, det ännu ej förbrukade beloppet på 96 140 kronor till inredning och montering av samlingarna i den först ombyggda och alltjämt enda ombyggda flygeln.

Då det statsfinansiella läget samt det nära förestående fullbordandet av statens historiska museum icke längre torde kunna motivera ett fortsatt undanskjutande av de etnografiska samlingarnas oundgängliga behov, skulle man vilja utgå ifrån att åtgärder med det snaraste vidtagas till fullföljande av det genom 1931 års beslut i princip accepterade utbyggnadsprogrammet, i en eller annan form. Samtidigt måste det framhållas att inga statsfinansiella skäl för närvarande torde kunna anses tala för ett fortsatt uppskjutande av den nu för länge sedan ombyggda flygelns färdigställande. Först när hela det återstående beloppet på 22 140 kronor ställts till museets förfogande, får detta möjlighet att fullborda denna enda flygel och att öppna densamma med dess utomordentligt värdefulla och vackra, konsthistoriskt och etnografiskt lika betydelsefulla samlingar för den stora allmänheten och däribland för skolungdomen, som enligt moderna undervisningsmetoder så vitt möjligt genom att besöka etnografiska samlingar bör beredas tillfälle att levandegöra sin kunskap om människan, den mänskliga kulturen och dess gradvisa utveckling.

Då Sverige på grund av sin historia och sitt deltagande i den geografiska och etnografiska forskningen kommit att bli ägare till etnografiska samlingar, vilkas omfattning och art väl motivera, att man räknar dem bland de mera betydelsefulla i världen, är det en hederssak för vårt land, att dessa samlingar, som alltsedan sin begynnelse hysts i mer eller mindre provisoriska lokaler och som ännu alltjämt göra skäl för benämningen »Museet i packlårar», äntligen göras tillgängliga för såväl den svenska allmänheten som för de svenska och utländska vetenskapsmän, vilka, såsom läget nu är, alltjämt ofta måste avvisas, när de önska studera av svenska forskare hemförda betydelsefulla samlingar, vilka aldrig någonsin varit effektivt tillgängliga och lika litet äro det nu.

Med stöd av det ovan anförda få vi därför hemställa,

att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts hemställan i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln måtte besluta att till Statens etnografiska museum: Fortsatt iordningställande av f. d. livregementets dragoners kasern-etablissemment till etnografiskt museum m. m. för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 22 140 kronor: samt

att riksdagen måtte ingå till Kungl. Maj:t med anhållan att frågan om fortsatt ombyggnad och tillbyggnad av de för statens etnografiska museum anvisade fastigheterna måtte upptagas till förnyad skyndsam behandling samt snarast föreläggas riksdagen.

Stockholm i januari 1937.

Ivar Englund.

Nils Andersson.